

מראי מקומות - מועד קטן

ד.

דזקינה אסורה, וע"כ אין למדים מהקרא דחייבים מלקות, וכנ"ל, דאין שייך מלקות בתוס' שביעית, וא"כ שפיר הק' הגמ', ל"ל קרא.

ג. גמר שבת שבת משבת בראשית,

מה להלן היא אסורה, וכו'

הק' תוס', הא גם בשבת אי' דין תוס' שבת, וא"כ איך ילפי' מזה שאין דין תוספת. ותי' דההוא פורתא לא קא חשיב, כיון דלא הוי אלא כל שהוא, וכי ההוא שיעורא נמי מודה ר"ג דצריך להוסיף. וכ' התוס' הרא"ש בשם הראב"ד כע"ז, "דהאי תוספת שמוסיפין מחול על הקודש אינו אלא בין השמשות שלהן שהוא אסור, וצריך להפסיד מעט קודם בין השמשות כדי שלא יכנס לבית הספק, אבל מן הודאי ושלא מחמת הספק לא אסרי' לי', ואילו הכא הוה אסרי' מעיקרא, ואתא איהו ושרא".

ה. וכי גמירי הלכתא בזמן שנית המקדש קיים, וכו'

וק', דא"כ מה עשה ר"ג ובית דינו, הרי כבר נתבטל ממילא כשחרב בהמ"ק. וכ' בשיטה לר' יחיאל מפריס דבאותן הימים לא הי' הדבר ידוע לכל שלא נשנית הלכה זו אלא בזמן הבית, והיו כמה חכמים של אותו דור שהיו סבורים דהלכה נשנית בכל ענין, בין בזמן הבית ובין שלא בזמן הבית, ולכך הוצרכו ר"ג ובית דינו להודיע שלא נשנית הלכה זו אלא בזמן הבית. וע"ע ברדב"ז (על הרמב"ם, שמיטה ויובל ג, א), דכ' דלאחר חרבן הבית לא היו צריכים ר"ג וב"ד לעשות כלום, דבאמת הרי נתבטל מאליו בחרבן הבית, והי' מותר עד ר"ה. ובאמת מה שבטלו ר"ג ובית דינו הי' בזמן הבית, וכמו שאמר הגמ' לעיל, דבטלו אותן ב' פרקים שהוסיפו ב"ש וב"ה (ולכא' תמוה, א"כ למה אמרי' בגמ' דר"ג ס"ל כר' ישמעאל, הרי בין לר' ישמעאל ובין לר"ע לא ביטל ר"ג אלא התוספת שהוסיפו ב"ש וב"ה מדרבנן, וצ"ע).

ה. גזירה מי גשמים אטו מי קילון

פרש"י, דלמא אתי למעבד מי קילון. ופי' הריטב"א, דכיון שמימי גשמים הם מכונסים דומיא דמי קילון, גזרו אפי' במושכין, ואע"ג דקילון גופי' אסור רק מדרבנן, אי לא הא לא קיימא הא.

ו. הני אגמים דבבל כמיא דלא פסקי דמו

ע' בחזון איש (או"ח קל"ד, ה', ד"ה שם) שכ' דר' ירמיה דהק' ס"ל כר' יוחנן דאוסר מי גשמים אטו מי קילון, והשיב לו ר' זירא דאגמים דבבל כמיא דלא פסקי דמיא. וע"ש שדן אם צריך להיות שפע מים קבועים שאין מכזבין, אבל כל שהמים אינם קבועים הוי בכלל גזירת מי גשמים, או דלמא סגי בהא דבפעם

א. וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית

פרש"י בר"ה (ט), וז"ל - "כגון תבואה שהביאה שליש בשביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית". והק' הריטב"א שם על רש"י, "א"כ ל"ל משום תוס' שביעית, הא אסירא מדין פירות שביעית". ותי' (ואין ברור לי אם כוונתו לומר כן בדעת רש"י או לא) וז"ל - "וי"ל דהכא לא הוצרכו לאסור הפירות, אלא לאסור כל עבודה שבשדה שיש בה באותו קציר במוצאי שביעית עד שתשלם אותה תבואה, וזה תוס' שביעית בסופו".

ב. וכיון דהלכתא למשרי ילדה,

לאו ממילא זקינה אסירה

כ' רעק"א (ג) דמש"כ תוס' שם דאם מרבין תוס' שביעית מקרא דבחריש ובקציר תשבות, הרי נתגלה שיש לאו של שביעית אף לתוס' שביעית, וזה רק אם נלמד מקרא, אף אם למדין מהלמ"מ, דאם ילדה מותרת ממילא זקינה אסורה, בזה אף תוס' מודו שלא יהי' מלקות בתוספת שביעית. וא"כ, הק' רעק"א, מהי קו' הגמ' למה צריך קרא לאסור זקינה, הרי צריך קרא כדי לחייבו במלקות [וכן הק' הקרן אורה שם על תוס', והניח בקו']. וכ' דעכצ"ל דאתא למ"ד דאין לוקין בחרישה בשביעית גופא.

וע' בהערות להגרי"ש שהאריך לבאר שיש ב' אופנים של תוספת, יש תוס' דאמרי' דהזמן עצמו נתגדל ונתרבה, וכל המעשים האסורים בעיקר הזמן אסורים גם קודם או לאחר הזמן. ועוד יש אופן אחר של תוספת, דאמרי' דכל מעשה שמועיל לעיקר הזמן, כלומר, דבשביל מעשים שעושה עכשיו, יהי' ביטול בעיקר הזמן. ולמשל, אם יעבוד בקרקע עכשיו, יהי' גידול בקרקע בעיקר הזמן של שביעית, אז הוי אופן של תוספת זו. וביאר הגרי"ש, דלכא' הי' שייך לומר דתוס' שביעית הוי כמו תוס' שבת, וכמו דתוס' שבת כל המעשים שאסורים בשבת אסורים בתוס' שבת, דהא נתרבה ונתגדל זמן שבת, ה"ה דדין תוס' שביעית כן. אבל כיון דחידש הלמ"מ דילדות מותרות, א"כ ע"כ אין הביאור בדין תוס' שביעית משום איסור עבודה כמו עבודה בשביעית גופא, אלא ע"כ האיסור של תוס' שביעית הוא רק כדי שתשבות הקרקע בשביעית גופא [ובילדה, החרישה היא בשביל עכשיו, ולא בשביל שביעית], ואי"ז בגדר שעבד בשביעית, אלא שגרם שלא תשבות הקרקע בשביעית, ושבייתת קרקע בשביעית מצות עשה היא. וא"כ, נמצא דמהלמ"מ מבואר שאין מלקות בתוס' שביעית, דאם ילדה מותרת, ע"כ כל האיסור הוא משום שבתה, וכנ"ל. וא"כ, ל"ל קרא לאסור זקינה, הרי נשמע ממילא מהא דילדה

מראי מקומות - מועד קטן

ד. (המשך)

עיילי לגווה, אע"ג דעיילי לשדה, אסור, דאיכא למיחש דלמא אתי למטרע ולאיתויי. וע' בב"י שם דביאר דברי הנ"י [וכ' שכן הוא דעת הטור] בב' אופנים. א) דדרך הוא ששאר בעלי השדות ימשכו המים לשדותיהם לאחר שזה משקה שדהו, וא"כ אסור להשקות ממנו, דיש לחוש שיפסוק. אבל אם עוברת ביניהם ממש, כלומר, שמי נהר אינם פוסקים מלבוא לתוכם, מותר. ב) כנ"ל, דדרך הוא שאחרים ימשכו המים לשדותיהם, אלא דביאור "עוברת ביניהם" היינו שמי הנהר נכנסים לתוך החריץ מצד זה ויוצאים מצד זה, שהולכת אמה להשקות שדות אחרים, כל כה"ג ליכא למיחש שיפסיקו בעלי שדות אחרים המים שבאים לתוך חריץ זה, מאחר שנצרכה גם לכמה שדות אחרים.

ז. ועדיין היא מטפטפת... והוא שלא פסק מעיין הראשון

ע' בריטב"א, ומבואר מדבריו דכוונת אב"י לפרש דברי ר' ירמ'י, דהיינו דמלבד מה שצריך שהיא מטפטפת, צריך ג"כ שלא פסק ממעיין הראשון.

זה לא אתי לידי הדללה (וצ"ע אם כוונתו לומר דר' זירא ס"ל דהחשש הוא רק שלא יבא לידי מי קילון כר' אשי, ועע"ש בזה, וצ"ע).

ז. הפסיקות והבריכות שנתמלאו מים מעיו"ט, אסור להשקות מהן בחוה"מ

והביא התוס' הרא"ש מרש"י [ולפנינו ליתא] דהאיסור הוא משום דפסקי, ואתי לאיתויי מנהרות הרחוקים. אבל הק' עליו דאין מקום לגזור בכה"ג, שהרי שאין דרך להביא מים בכתף ממקום רחוק ולהשקות שדהו. ולכן ביאר בשם הראב"ד דהחשש הוא שמא אתי לידי קילון, כי הגומות עמוקות, ויצטרך לדלות בדלי ולהשקות, ואיכא טירחא יתירא.

ח. ואם היתה אמת המים עוברת ביניהן, מותר

וע' בבית יוסף (או"ח תקל"ז, ג) שכ' דנראה מדברי רש"י שאע"פ שאין אמת המים נכנסת לתוך הפסיקה או הבריכה, כיון שעוברת באותו שדה, שרי. וכ"כ הריטב"א בדעת עצמו, "לא דוקא, כל שעוברת בסמוך ממש קרי ביניהם". אבל הנ"י (א) הביא מהראב"ד דדוקא אם עוברת ביניהם ממש, אבל אי לא

ד:

א. המידל בגפנים וכו'

בענין ביאור מח' ר"מ ור"י, כ' הרע"ב שם, דס"ל לר"י דקסבר עניים דין שותף יש להם, וכשם ששותף כמו שהוא מידל בתוך שלו כך הוא מידל בשל חבירו, אף בעניים כן. ור"מ ס"ל דעניים דין קונה יש להם, וכשם שהמוכר לחבירו י' אשכולות אסור ליגע בהן, אף בשל עניים כן.

ב. למ"ד מפני שנראה כעודר, עודר נמי כי קא שקיל, בדוכתי' מנח לי

ולכן אי"ז נראה כעודר, ומותר. ופי' הריטב"א, ומאן דחולק עליו וס"ל דצריכין לחוש בכה"ג, היינו משום דס"ל דאף עודר נמי זמנין דשקיל ושדי לי' לבראי, כגון דאית בי' עפרא טובא דלא חזי לזריעה, ולכן שפיר אמרי' דאסור משום שנראה כעודר.

ג. פשיטא חצי טפח על שלשה טפחים,

כיון דלא עבר מיא, לא כלום הוא

פי' הריטב"א, כלומר, שלא נשאר בעומקה אלא חצי טפח, ורוצה להשלים בה עד ג' טפחים, דהיינו ו' חצאי טפחים, דדמי לשיעורא דמתני'. אינו רשאי לעשות כן, דכיון דמעיקרא אין בה אלא חצי טפח, לאו כלום הוא, וכאילו נטממה לגמרי ועושה אותה מחדש דמי (וכ"כ הנמוקי יוסף ב. בדפי הרי"ף).

ה. או דלמא, כיון דאיכא טפח יתירא, איכא טירחא טפי ויש לע', האם החסרון הוא מחמת דטרע טירחא יתירא, דכיון דעמוק יותר הרי הוא צריך לשחות עצמו יותר מדי, או דהחסרון הוא מחמת הא דצריך לחפור טפח א' שאינו צריך. וע' רש"י (ד"ה איכא) דמבואר דהטירחא היא מה שצריך לשחות עצמו יותר מדי. אבל ברש"י שלפני זה משמע דהטירחא היא מה שחופר הטפח היתירה בכלל, וצ"ע. וע' בנמוקי יוסף ב. בדפי הרי"ף) שהביא ב' הפירושים, א', שטירחא זו לא צריכה היא, ועוד, דטירחא יתירא היא להשליך העפר לחוץ בכה"ג.

ה. אב"י שרא לבני בר המדך וכו'

כ' הרא"ש (ס' ו') דכל הני עובדי היו מותרים משום שהיו צרכי רבים. וע' בחזון איש (או"ח קל"ה, ד"ה אב"י שרא), שכ' דלכא' הי' נראה לומר דהאי עובדא הי' בבית השלחין, והתיר אב"י מדין מתקנין את האמה דתנן במתני'. אבל הק' דא"כ מיירי דוקא דאשתתיר טפח (וכנראה דהי' משמע לו דלא מיירי דוקא בכך). ועוד הק', הא היו יכולים לתקנו מעיו"ט, וא"כ הוי מכוין מלאכתו במועד, ובזה ליכא היתר דבית השלחין. וכ' דמשו"ה פי' הרא"ש הנ"ל דהני לצורך רבים, דזה מותר אף במכוין מלאכתו במועד. אלא דהק', דא"כ לכא' אי"ז מקומו של מעשה זה, אלא בתר פסקא דמתקנין קלקולי המים ברה"ה, וצ"ע.